בס"ד

מתיבתא דרבנו דוד

מרשימות תלמידי מורנו הגאון רבי **דוד מיכאל שמידל** זללה"ה

גליון כ"ג

פרשת תולדות

תשפ"ז

רבנו זללה"ה מסר בשם מרן החזו"א זללה"ה שאין לסמוך על העירוב מכמה טעמים, ולכן אין להוציא את הגליון בשב"ק גם במקום שיש עירוב.

פרשת תולדות

למי נעשו הניסים

אברהם הוליד את יצחק.

רש"י: לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו וכו'.

הגה"צ ר' יוסף ליס זצ"ל שאל למרן הגרי"ז מה המטרה (האינטערעס) של הציונים בכך שבכל מלחמותיהם הם מרבים לספר על "ניסים" שכאילו הם זכו להם.

והשיב הגרי"ז דלכאורה קשה על ליצני הדור, הרי עיקר הנס היה עם שרה ולא עם אברהם, ובפרט שאברהם כבר הוליד את ישמעאל, וא"כ מה מקום יש לטענתם שמאבימלך נתעברה שרה, ותירץ הגרי"ז, דאה"נ ודאי היו ניסים, רק השאלה למי היו הניסים, לאברהם או לאבימלך.

[א"ה, והדברים נדפסו בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת בזה"ל: והנה מה הועילו בליצנותם, הלא סוף כל סוף כי היכא דאצל אברהם אבינו היה נס, אצל שרה היה זה גם כן נס, והנס היה יותר גדול משל אברהם כדמשמע מקראי. ואשר רואים בזה דליצני הדור בכפירתם מעשי ה', אע"פ שמוכרחים הם להודות ולהאמין שכך הוא, אבל אצל אברהם אבינו העברי אשר פירסם אלקותו בעולם, אצלו יכפרו שקרה נס, זהו דרכם כסל למו. מעשי נסים נכונים אבל לא אצל אברהם, עכ"ל].

דור דור וליצניו

כלפי כל מיני טענות ומענות שמקורן בליצנות היה רבנו זללה"ה נוהג לומר:

מאן דהוא אמר פעם, למה רש"י לא כתב "שהיו הלצים אומרים" ולמה הוצרך לכתוב "ליצני הדור" הרי פשיטא שאם טענו כך הרי הם היו באותו דור, וצריך לומר ש'ליצני הדור' זה 'שטעלע' שיש בכל דור...

לדוגמא נשאל רבנו זללה"ה בתקופה שהתקיימו עבודות בשבת קודש רח"ל בפאתי בני ברק לבניית הרכבת, אם מותר לילך למחות שם נגד חילולי השבת, או שמא אסור ללכת למחאה כיון שעל ידי המחאה נגרם תוספת חילול שבת שהשוטרים מגיעים עם רכביהם.

והשיב רבנו זללה"ה:

אלו שטוענים כך, אינם אלו שדואגים לכבוד השבת, יש כלל נאה בהרבה מהמבוכות בענינים אלו לראות מה מצדדים אלו היר"ש הדואגים לכבוד שמים ומה מצדדים הלצים ועל פי זה בדרך כלל אפשר לדעת מה רצון ה'. וטענה זו שהמחאה גורמת לחילול שבת נשמעת בעיקר מהלצים "ששתלן הקב"ה בכל דור".

תמיד נהגו לעשות מחאות בשבת, וכך נהגו ר' עמרם בלויא זצ"ל וחבורתו, אף על פי שהשוטרים היו מגיעים ברכביהם.

המעלה שיצא ממנה אנטונינוס

שני גוים בבטנך.

וכתב רש"י: גיים כתיב וכו' אלו אנטונינוס ורבי.

וצריך ביאור איזו בשורה טובה יש לה בזה שעתיד לצאת ממנה אנטונינוס. ויש לבאר דבתקופתו של אנטונינוס כתב רבי המשנה, וזה היה רק בזכותו, כי עד אז היו גזירות, ובזמנו היה מנוחה לישראל, ונתקבצו כל חכמי ישראל וחיברו יחד המשנה, ורבי סידרה, כמבואר ברמב"ם (בהקדמה ליד החזקה ובהקדמה לפי' המשניות), ובתוס' (עבודה זרה י' ב' ד"ה אמר ליה) הביאו אמרינן במדרש חלב מטמא חלב מטהר, כשנולד רבי גזרו שלא למול ואביו ואמו מלוהו, שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו, והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ערל ופטרום לשלום וכו', ואמרי' נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו, ע"כ. ובזה מובן המעלויותא דשני גוים בבטנך.

קיום מצוה למעלה מהכוחות

ויעקב איש תם.

וכתב רש"י: תם - אינו בקי בכל אלה אלא כלבו כן פיו מי שאינו חריף לרמות קרוי תם.

אמר רבנו זללה"ה בשם מרן הגרי"ז דלכאורה קשה דבפרשת ויצא על הפסוק "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" פירש"י "ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות", ולכאו' סותר למה שכתב רש"י כאן שלא היה בקי בכל אלה.

ותירץ מרן הגרי"ז שכתוב (תהלים י"ח כ"ז) "עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל" ופירושו ועם עקום דרך תתנהג בעקמימות, ואם אלו הן מדותיו של הקב"ה

המשך בעמוד ב' >

הדרכה למלמדים בעניני חינוך

דברים שאמר רבנו זללה"ה בפני המלמדים דת"ת חומת יהושע מעיה"ק ירושלם, חמשה עשר בשבט תשע"ו, בקוממיות:

הילדים בקטנותם (אין די יונגע יארן) קולטים כל דבר שיוצא מלב המחנך ונכנס לעצמותיהם, ובודאי זה רק כשהמלמד ג"כ אוחז בזה, כשאצלו הם דברים מבוררים, וילד הוא "מבין".

כתב בהקדמת ספר חובת התלמידים על מאמר חז"ל "אל תגעו במשיחי אלו תשב"ר" שהסיבה שקוראים לתשב"ר "משיח", כיון שעל משיח כתוב "והריחו ביראת ה'" שבריח לבד הוא רואה כמה ההוא ירא שמים, והוא הדין ג"כ בילדים, ובזה הילדים בבחינת משיח, הם מרגישים את הדברים היוצאים מן הלב, ולכן חיפשו בכל הזמנים שהמלמדים בעצמם יהיו שלמים ביראה ויאמרו בתמימות הדברים הפשוטים, הידיעות הפשוטות, שהתורה היא הכל, שיש שכר ועונש, הרבש"ע נותן שכר, הרבש"ע נותן עונש, לא שיש כזה דבר "גיהנם", שה"גיהנם" עושה רע, רק הרבש"ע נותן את העונש, אין ממי לפחד רק מהרבש"ע, והוא משלם טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי מצוותיו.

וכדי שהמלמד יהיה שלם בזה צריך הוא להתרחק מאוד מכל הדברים המודרניים, מכל החכמות והפסיכולוגיות (ואיני יודע כל השמות שקוראים להם) שאחרים יכולים לחשוב שיש מין חכמה שמועילה, ובאמת זה רק מזיק, ולא רק משום שאין לזה הצלחה אפי' למה שהם רוצים להגיע, הם רוצים דבר אחד בלימוד, שהוא - ידיעות, שידעו כמה שיותר חומר, ושילך באופן המהיר ביותר, כמו שכהיום מחפשים שכל עץ יתן פירותיו כמה שיותר מהר וכל פרה תתן כמה שיותר מהר חלב, הזמן נהיה קצר, כך מחפשים ג"כ בלימוד איך אפשר ללמוד לקרוא (למשל) מה שיותר מהר.

במאמר המוסגר, מה שהם רוצים גם לא עלתה בידם, אף פעם לא היו כ"כ הרבה אנשים שאינם יודעים לקרוא כראוי כמו היום בדרכים החדשים, והם מודים בזה, אבל זה לא רק זה, אפילו לו יהא שהיו יכולים להצליח בזה, לא זה הפראבלעם שלנו (לא זה מה שמעיק לנו) שילך הלימוד יותר במהירות, לנו טוב

המשך בעמוד ב' >

נתרם ע"י
הרה"ג ר' **שלו' הבלין** שליט"א
לרגל הכנס בנו **דוד מיכאל** נ"י לבריתו של אאע"ה
כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעש"ט

לעילוי נשמת
הרה"צ ר' **חיים אורי** ב"ר פינחס **ברייזל** זצ"ל
נלב"ע ז' כסלו תשפ"ו
נתרם ע"י אחד מיוצ"ח

לכל עניני הגליון, להערות ולתרומות
טל' 0556768289
פאקס 153-26477048

< המשך מעמוד א'

לנהוג בעקמימות עם כאלו, א"כ יש מצווה להדבק בדרכיו ולנהוג כן, וכיון שזו מצוה עשה כן יעקב אבינו למעלה מכוחותיו אף שהיה תם ולא היה חריף לרמות.

"תם" היפך מ"חריף"

מדוע מי שאינו חריף לרמות קרוי תם, ובעלי המוסר מבארים שיש בזה ענין של שלמות, ותם פירושו שלם בלי מום.

אבל לפי פשוטו הביאור הוא, כי מאותו הטעם שהיודע לרמות נקרא "חריף", מאותו הטעם גופא נקרא אותו שאינו יודע לרמות "תם", כי הנה "חריף" היינו "שארף", ו"מחודד" היינו "שפיציג", ומ"מ מצאנו בב"ב בפרק לא יחפור (דף י"ח א' ברש"י) ומחדד את פיהם וכו', הרי דלחריף קוראים חד [כי ענינם דומה אף שהם שני דברים], ולכן מי שאינו חריף לרמות נקרא "תם", כי "תם" הוא היפך של "חד", כי חד היינו שחסר בשלמותו, והיינו שמקצר ועולה עד שנעשה חד (שפיציג), משא"כ מי שאינו חד, נמצא ששלם בכולו מראשו עד סופו, ולכן נקרא תם, היפך מחד וחריף.

מעשה מהגדול ממינסק

ואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו.

ופירש רש"י: ואחזת מרעהו - כתרגומו וסיעת מרחמוהי סיעת מאוהביו (ב"ר) ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד התיבה כמו (שופטים) שלשים מרעים דשמשון.

וסיפר רבנו זללה"ה, שבביתו של הגדול ממינסק זצ"ל היה מלמד עבור בניו, ובזמנם היה נהוג שהמלמד עוזב את ביתו לאיזה תקופה ומתאכסן בבית מלמדותו, ומשום כך היה נמצא אצלם גם בשבתות, והנה פעם שאל הגדול ממינסק את בניו מה הפירוש בפסוק כאן "ואחוזת מרעהו", והשיבו כי היה אדם ששמו "אחוזת" שהוא היה רעהו של אבימלך.

כששמע הגדול ממינסק מפי בניו שכך לימדם המלמד, הודיע לו מיד כי הוא מפוטר ממשרתו בהיות שהוא מלמד את הילדים "פירושים משכיליים".

המשכילים אהבו את הפירוש הזה מחמת שני טעמים, טעם אחד משום שהוא יותר נוח לפי כללי הדקדוק, משא"כ פירוש רש"י אינו נוח כ"כ לפי הדקדוק עיי"ש, והטעם השני משום שב"תרגום השבעים" שהם ייחסוהו לתרגום שתרגמו שבעים הזקנים את התורה לתלמי המלך מפרש כך, והיינו שתיבת "אחוזת" אינה מתורגמת שם אלא כתובה כמו שהיא, ומשמע שהוא שם אדם [ודרך אגב אמר רבנו זללה"ה שאינו תרגום השבעים המקורי שתרגמו לתלמי המלך, ויש שם עוד דברים שונים מהמסורת].

המלמד הצטדק והראה לו כי פירוש זה מוזכר במדרש רבה (פרשה ס"ד פיסקא ט') "ואחוזת מרעהו רבי יהודה אמר **אחוזת מרעהו היה שמו** רבי נחמיה אמר סיעת מרחמוהי", [א"ה ויש שם גירסא "אחוזת היה שמו", וכן הוא בפירושי כמה ראשונים עה"ת], ואז קיבל על עצמו הגדול ממינסק תענית על כך שאמר על פירוש המדרש שהוא "פירוש משכילי", אבל את המלמד לא החזיר ללמד את בנו.

להמנע משקר גמור אף במקום שמותר

ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך.

וכתב רש"י: אנכי עשו בכורך - אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך.

אמר רבנו זללה"ה בשם הג"ר יונה מרצבך זצ"ל שמכאן מוכח שאף במקום שהותר לשקר, כגון כאן שנצטווה מפי רבקה על פי נבואה לעשות כן, מכל מקום מוטב לעשות באופן שיהיה משתמע לתרי אנפי ולא לומר שקר להדיא, [אבל במקום שלא הותר לשקר אזי גם באופן זה אין לעשות שהרי יצחק הבין דבריו כפשוטן שהוא עשו בכורו].

על הרוחניות יש לעבוד לבד

ויתן לך האלקים וגו'.

נשאל רבנו זללה"ה למה יצחק בירך את יעקב רק על ענינים גשמיים, ולא ברכו גם על ענייני יראת שמים ורוחניות.

והשיב רבנו זללה"ה, שדבר פשוט הוא שעל זה היה צריך יעקב לעבוד בעצמו, ולא מכח ברכות.

[וכן היה נוהג רבנו זללה"ה כאשר בקשו ממנו ברכות להצלחה בעניני רוחניות כתורה ויראת שמים, היה משיב שעל זה יש לעבוד ואין זה מגיע מכח ברכות, והיה מברך שלא יהיו מפריעים בעבודת ה', וסיפר שהיה נוכח בעת שבקשו ברכה ממרן הגרי"ז והסכים לברך בנוסח זה, נדפס בגליון י"ז].

איך לא הכיר יצחק ברשעו של עשו

הנה רש"י על הפסוק "גשה נא ואמשך" פירש וז"ל "אמר יצחק בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו וזה אמר כי הקרה ה' אלקיך" עכ"ל רש"י והוא מבראשית רבה. וצריך להבין אם יצחק עצמו הבחין בכך שאין עשו מזכיר שם שמים אמאי חשבו לצדיק והרי אינו מזכיר שם שמים. וכבר עמד בזה הרמב"ן וכתב וז"ל, ואני תמה, כי לא היה עשו רשע בעיני אביו, ואולי היה חושב בלבו כי בעבור היותו איש שדה ולבו על הציד, איננו מזכיר שם שמים מפחדו שלא יזכירנו במקום שאינו טהור ומבלי כוונה, ונחשב לו זה בעיני אביו ליראת שמים, עכ"ל.

ואמר רבנו זללה"ה שאפשר לומר עוד, שהרי הרבה מהצדיקים מסתירים צדקותם ואולי חשב יצחק שעשו עניו הוא ואינו רוצה להראות צדקותו כלפי חוץ.

ובתרגום יונתן על הפסוק ויעש גם הוא מטעמים, כתב וז"ל ועכיב מימרא דה' מיניה צידא דכיא ואשכח כלבא חדא וקטליה ועבד אף הוא מיניה תבשילין ואייתי לאבוי, ע"כ, ומאחר שהביא כלב לאביו א"כ קשה טובא איך לא למד מזה שהוא רשע.

ואמר רבנו זללה"ה שהיה אפשר לפרש שזה היה נסיון בשבילו שלא להביא כלב ולא עמד בנסיון אבל לא נעשה בזה רשע.

אבל אמר בשם הג"ר אייזיק שר זצ"ל שמה שכתוב בתרגום יונתן שעשו הביא כלב לא היה זה כלב ממש אלא בהמה טהורה, אלא שלא נעשה בכוונה טהורה וראויה.

< המשך מעמוד א'

כמו שהיה בכל הזמנים, אנו מחפשים שהקדושה של דברי תורה - ואפילו א' ב', א' ב' זה גם תורה - יכנסו אל הלבבות, כל מה שלומדים האותיות בהיגוי שמם ולא אַ בֶּ גָ, רק אלף יש לו שם שלם, וכן בית וכן גימל, הם טוענים שכך זה אורך יותר זמן, יכול להיות, זה לא מפריע לנו, אבל האותיות הם לא סתם סימנים שעשו כדי להסתדר, כמו האותיות של הגוים, אלא אלו אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ומזה נבנה לשון הקודש וכולו גופי תורה, אפילו שאין אנו מבינים את זה לגמרי, והילד בודאי שאינו מבין את זה, אבל כך זה נכנס, דוקא עם השם "אלף" נכנס הקדושה של אותיות האלף-בית, וכן הדבר בכל שאר הדברים.

קיצורו של דבר שהמלמד צריך להתבונן, האם למדו תמיד כך, האם המלמדים הירא בעלי מסורת שלמד אצלם האם גם הם למדו כך, לא לחפש פטנטים חדשים, שיטות חדשות, ואפילו כשזה מוכיח לאותה שעה, שעל ידי זה התלמיד יודע יותר במבחן, כיון שלא רק זה הוא כל מה שאנו מחפשים, זה "וויכטיג" (חשוב) אבל זה לא ה"וויכטיגסטע" (החשוב ביותר), ה"וויכטיגסטע" הוא שהתורה תכנס מלא מלא בלב, ושידע "אז דאס איז דאס" (שרק התורה היא אמת יחידה) ואם פעם ידמה לו שיש לו קושיא ממציאות על מה שכתוב בגמ', ידע שהגמרא לא צריכה לתרץ את עצמה, הגמרא הוא נכון ואמת, ו"המציאות" היא זאת שצריכה לתרץ את עצמה, ואפשר להגיע לזה, וזה החינוך הטהור גם נמסר לילדים.

אומרים בשם החפץ חיים, שידברו עם ילד ירא"ש כמה שיותר מוקדם, אפילו קודם גיל שלוש, אודות עולם הבא, אודות שכר ועונש, נחוץ לדבר גם אודות שכר ולא רק מעונש, "עבוד מאהבה ועבוד מיראה", שידעו שעל כל דבר טוב יש שכר עד אין סוף, שכר נצחי, כל ילד שיהיה לו השאיפה, לא שירצה רק "יוצא זיין" (לצאת ידי חובה) רק אדרבה לרצות לחטוף מה שיותר, מה יותר שחוטפים, משלמים יותר (בשמים), ומהיסודות שילד צריך לשמוע הוא שהרבש"ע שומע מה שמבקשים ממנו, כל תפילה, היא נשמעת, "אתה יכול לדבר עם הבורא כל עולמים".

איני יודע בבירור מאיזה שנים צריך לדבר עם הילד על האמונה בביאת המשיח, ושעוד יבוא עולם טוב יותר, והיתה לה' המלוכה, וכל הרע יתבטל, אבל בודאי שזה מגיל קטן מאוד, לצייר לו כמה טוב יהיה בביאת המשיח, שהילד בעצמו יחכה לזה וירצה את זה.

ועל כל הדברים, בכדי שיהיה נכנס ללב, צריך שיהיו דברים יוצאים מן הלב.

עוד דבר אחד, שצריך לראות שהלימוד יהיה חביב על הילדים, ובשמחה, ושהם יאהבו את זה, ואת הדרכים לכך צריך ללמוד מהמלמדים הותיקים שיש להם המסורת של דורות שלפנינו.

אולי לא חידשתי דבר, אולי אמרתי רק דברים שכולם יודעים אבל עכ"ז צריך לחזור היסודות. וכל התורה של הילדים בעתיד, נכנסים דרך כל היסודות שהמלמד הראשון הכניס.

יעזור ה' שנצליח במלאכת הקודש, והרבש"ע יהיה מרוצה ממה שעושים, ומהפירות שיש לנו, והיה זה שכרכם.

(נדפס בקובץ לקט מאמרים ויסודות בעניני השעה מרבנו זללה"ה)

בקשה: החפצים להיות ממזכי הרבים ולהפיץ את הגליון במקומות מושבותיהם מתבקשים להתקשר לטל' 0556768289 ויהי חלקם עם מזכי הרבים.

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה